DOODBERICHT.

Aan bloedverwanten en vrienden wordt medegedeeld, dat de Almachtige, Beslisser van Leven en Dood, ons, als een familie, zeer zwaar bezocht heeft, in de tijd van één week zijn onze geliefde broeder

CHRISTIAN NAUDE

en onze dierbare Vader

ANDRIES NAUDÉ,

ons door de onverbiddelike dood ontrukt.

Onze broeder sneuvelde in een gevecht nabij Treurfontein, Lichtenburg, op Donderdag 29 Oktober 1914, en onze vader overleed aan een aanval van beroerte op zijn plaats, aan Barberspan, acht dagen later, op Donderdag 5 November 1914. Hij scheen zich de treurige rebellie, waarin broeder tegenover broeder en vader tegenover zoon staan, alsook de oorlog tegen Duits West, zó aangetrokken te hebben, dat hij feitelik aan een gebroken hart is gestorven. Wij zwijgen Gode, en hoe bitter ook die kelk, toch trachten we te zeggen met de Meester in 't Getsémané van ons leven : „Vader, uw wil geschiede !"

De begrafenisrede werd uitgesproken door Ds. J. Kühn.

MARTHINUS NAUDE.
ALIDA BOLTON-NAUDE.
JOHANNES BOLTON.
MARIA NAUDE—KOK.

Barberspan, 7 Novmber 1914.

VERSLAG VAN DE ALG. KASSIER OVER SEPT., OKT. EN NOV. 1914.

Uitgaven:

Aan Saldo				598	9	3
Alg. Fonds Bijdragen :						
Gem. Heidelberg... ...		13	0			
Wetten :						
Gem. Krugersdorp ...	1	5	0			
Gem. Johannesburg ...	2	9	1			
Almanakken :						
Gem. Pretoria	3	10	0			
Gem. Johannesburg ...		15	9			
Diversen :						
Bankkosten			6			
				8	13	4
Weduwfonds Bijdragen :						
Gem. Middelburg ...	3	7	0			
Gem. Zwartruggens ...	1	8	0			
Gem. Waterberg	1	11	6			
Ds. Brandt	5	0	0			
				11	6	6
Interest :						
S. Hugo...	4	7	6			
J. McRae	6	2	6			
A. H. Mitchell	8	0	0			
				18	10	0
				636	19	1

Inkomsten:

Per Alg. Fonds :						
Reis- en verblijfkosten...	7	5	8			
Drukwerk...		15	0			
Postzegels...		2	6			
Bankkosten		1	0			
				8	4	2
In Couzijn :						
Proceskosten	54	12	3			
				54	12	3
Saldo				574	2	8
				636	19	1

L. E. BRANDT,
Voorzitter Fin. Commissie.

H. J. TH W. ROORDA,
Alg. Kassier.

DE HERVORMER

MAANDBLAD

gewijd aan de belangen van de NEDERDUITSCH HERVORMDE KERK in Zuid-Afrika.

Onder Redactie van Ds. J. VAN BELKUM.

Uitgegeven door
A. H. KOOMANS & H. DE GRAAF, Potchefstroom.

Officiëel gedeelte onder Redactie van den Scriba der Algemeene Kerkvergadering.

Alle stukken voor het officieele gedeelte moeten vóór den 1en van elken maand gezonden worden aan Ds. J. VAN BELKUM, Bus 197, Heidelberg, Transvaal.

Inteekening- en Administratiegelden te zenden aan den Heer A. H. KOOMANS, Bus 123, Potchefstroom

6de JAARGANG :-: No. 68. :-: 15 Januarie, 1915.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Hoog nodig.

Nogmaals vestigt de Redacteur de aandacht van de lezers er op, dat wij niet kunnen voortgaan als het inteekengeld niet wordt betaald.

Geloovend, dat er onder onze lezers zijn, die *nu* onder *deze* omstandigheden moeielik 7/6 kunnen zenden, er zijn vele in onze kerk, die het wel kunnen. Dat die het dan ook doen ! !

Wij willen de courant, al is het ook wat kleiner in stand houden, maar rekenen daarbij ook op de hulp der lezers.

JAC. VAN BELKUM.

Heidelberg, 14 Jan. 1915.

Ds. J. van Belkum heeft bekend te maken, dat zijn adres is nu : Ds. J. VAN BELKUM,
Jacobstraat,
HEIDELBERG, T.

De Scriba van de Algemeene Kerkvergadering heeft de eer te berichten dat alle Almanakken volgens bestelling laatste der vorige maand zijn verzonden. De kerkeraden gelieven toch spoedig de gelden op te zenden aan den kassier den heer H. Roorda, bus 444, Johannesburg.

J. VAN BELKUM.

ZEERUST, Marico— Op 27 December 1914 hadden wij Nachtmaal te Zeerust. De moeilike tijd in aanmerking genomen, was de opkomst nog al goed. Ds Ennis was hier als Consulent, om Ds. P. van Drimmelen als leeraar van deze Gemeente te ontslaan.

Ds. van Drimmelen nam zijn afscheid Zondag nam. met II Thess, 2 : 15-17. Zijn Eerw. dankte de gemeente en de kerkeraad en de vrienden van Zeerust voor het 8-jarig samenwerken en samenleven. Allen hebben gevoeld, dat Ds. van Drimmelen met zin gezin, een vriend van allen is geweest. De kerkeraad en de gemeente dankte den scheidende leeraar en bood hem een adres aan. Men dacht aan de hartelike samenwerking der gemeente, gedurende zijn verblijf in Zeerust. De gemeente is zeer vooruit gegaan en Ds. van Drimmelen heeft ook veel gedaan voor de school, in den schoolraad en door de bevordering van Christelik Nationaal Onderwis. Trouw was hij in zijn huisbezoek en in het houden van diensten in de wijken, altijd bereidwillig om te helpen stoffelijk en geestelijk. Ook op stoffelijk gebied is de kerk zeer vooruit gegaan, schulden zijn afbetaald en de kerk is inwendig en uitwendig zeer verbeterd, de pastorie vergroot en verbeterd.

Het was voor de gemeente een zaak van droefheid dat de zuster van den leeraar, zeer lijdende was, zoodat het gezin niet kon vertrekken.

De kerkeraad van Marico hoopt en vertrouwt dat de leeraar ook in Zoutpansberg tot een groten zegen mag zijn en dat de familie spoedig ook naar de nieuwe gemeente zal mogen vertrekken.

3 diaken werden voorgesteld : 15 kinderen gedoopt. Het nachtmaal werd alleen door Ds. van Drimmelen voor dit maal bediend.

J. C. COETZEE,
Ouderling.

HEIDELBERG.—Het nachtmaal dat anders altijd op Kerstfeest wordt gehouden, is ditmaal niet gevierd. De leeraar en de kerkeraad achten de tijd voor de viering van het Nachtmaal ongeschikt omdat de meeste mannen opgekommandeerd waren en de treurige verdeeldheid een zegen die kon afdalen,

moest tegenhouden. Dat het goed was bleek wel duidelik op kerstdag. Behalve de dorpsleden en een paar leden van een naburige plaats, was de gehele gemeente bij huis gebleven. Jeremia 9 : 1.

KRUGERSDORP.—Het heilige avondmaal was bepaald op 25 December. Maar de gemeente was niet in de stemming, de opkomst bedroevend, twee tafels werden bediend.

Vier kinderen gedoopt.

Er kon geen voltallige kerkeraads vergadering gehouden worden, die daarom werd uitgestelt tot 1[illegible] December.

26 December 1914. D. M.

JOHANNESBURG—Op den eersten Zondag van het nieuwe jaar konden wij onder Gods zegen ons Nachtmaal vieren. Wij hadden de laatste paar weken vele diensten gehad; met de Kerstdagen en Oude en Nieuwe jaar; en de belangstelling was goed. Er was geen aanneming. Ds. Brandt leidde al de diensten zelf. Zondag middag werden 9 kinderen gedoopt.

De kerkeraad hoopt binnenkort een pastorie te kunnen kopen met het geld, dat verkregen is door verkoop van enige standplaatsen waardoor de financieele toestand van de gemeente aanmerkelik verbeterd zal worden.

PIETERSBURG.—Eindelik na 7 jaar vacant te zijn geweest, heeft de gemeente Zoutpansberg weer een eigen herder en leeraar gekregen. Op 9 Januarie 1915 werd Ds. P. van Drimmelen bevestigd als predikant dier gemeente door den vroegeren leeraar Ds. Brandt. Het was een heugelike gebeurtenis, die evenwel niet zonder schaduw kon gevierd worden.

Vooreerst was de nieuwe leeraar alleen over gekomen, daar zijne zuster nog steeds gevaarlik ziek ligt te Zeerust, waardoor de familie niet kon verhuizen, het zal ook waarschijnlik nog enige tijd duren vorat mevr. Van Drimmelen en de kinderen kunnen overkomen, terwijl Mej. Van Drimmelen zeker nog geruimen tijd zal moeten wachten. Verder was de opkomst zeer klein, tengevolge van verschillende omstandigheden. De prachtige regens, die in het Noorden overvloedig vallen in de laatste weken, maken het voor velen onmogelik thans op reis te gaan; het opkommanderen van de burgers was een andere verhindering, ook hadden velen het bericht van de kerkviering te laat ontvangen, maar een voorname reden, waarom velen weggebleven waren, was het bericht enige tijd geleden in de Volkstem verschenen, en thans verbeterd, dat Ds. Van Drimmelen gearresteerd was.

Begrijpeliker wijs durfde velen niet de reis te doen, op gevaar af van voor niet te moeten omkeren, omdat er geen predikant te bevestigen zou zijn, anderen wilden niets te doen hebben met een predikant, die gevangen genomen was, zooals men meende.

Voor degenen, die opgekomen waren, was het een gezegende Nachtmaal.

De bevestigingsdienst werd geleid door Ds. L. E. Brandt die sprak over de woorden van den Heere Jezus tot Petrus uit Joh. 21 : 15-18. In dezen dienst werden ook twee nieuwe leden bevestigd. 's Avonds over het voorbeeld van den Heiland, die in ons [illegible] den is als een die dient.

De heilige avondmaals dienst werd door den nieuwen leeraar geleid, terwijl de tafels bediend werden door Ds. Brandt en Dr. Greijvenstein; 's middags doopte Ds. Brandt drie kinderen en hield hij dankzeggingsdienst. Dr. J. H. Greyvenstein sprak in den avond nog een laatste boeiend afscheids woord tot de gemeente waarvan hij zoo kort konsulent geweest is, maar die hij in die tijd door liefde aan zich heeft weten te verbinden.

Van harten hopen wij, dat de gemeente Zoutpansberg onder de leiding van Ds. van Drimmelen spoedig tot bloei zal komen en dat zijn familie ter gelegener tijd in gezondheid tot hem zal overkomen. Het nieuwe jaar begint in dit opzicht voor de gemeente met een zegen, moge het zoo voort gaan en er steeds de beste samenwerking zijn tusschen leeraar en kerkeraad en gemeente tot bloei van Gods koninkrijk op aarde.

NIET OFFICIEEL GEDEELTE.
MIJNE HULPE IS VAN DEN HEERE.

Ik hef mijne oogen op naar de bergen vanwaar mijne hulpe komen zal. Mijne hulp is van den Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft.

Psalm 121 : 1-2.

Deze regels van Psalm 121, vullen elkander niet aan; zij staan tegenover elkander. Het zijn twee gedachten, die worden uitgesproken. De eerste : „Ik hef mijne oogen op naar de bergen, vanwaar mijne hulpe komen zal, is de gedachte van den mensch die zijne hulp verwacht van het hooge, heerlijke sierlijke van de aarde. De tweede : mijne hulpe is van den Heer, die hemel en aarde gemaakt heeft, is die van het kind Gods, dat verleert heeft op menschen te betrouwen en alleen opziet naar God, den Almagtigen Schepper van hemel en aarde.

Het kan voor ons aan geen twijfel onderhevig

wezen, waar wij in 1915 onze hulpe zoeken zullen, en moeten. Meer dan enig jaar heeft 1914 ons geleerd, dat wij bij het hooge, machtige en sierlike aarde geen hulp te zoeken hebben. Wat zijn wij in onze verwachtingen vreeselijk bedrogen en teleurgesteld. Het volk, dat zich altijd uitgaf als het vroomste der aarde, als de beschermer der kleinen : de natie, die roemde op haar wetenschap, beschaving en kennis : de natie, die op het gebied der uiterlijke beschaving den toon aangaf— deze drie, ze zijn elkander in haat en woede naar den keel gevlogen en 55 pCt. van de bowoonbare oppervlakte der aarde is in oorlog met elkander. Wie op die machtigen gerekend had, b.v. voor het behoud van den vreden zich deerlik bedrogen : zij kunnen geen hulpe meer geven.

Daarentegen, wie op Jehova hebben vertrouwd en bij Hem hulpe hebben gezocht, zij zijn bewaard, en beschermd, en hunne verwachtingen zijn verwezenlijkt.

Evenals de dichter zeggen zij :

„Hij zal uwen voet niet laten wankelen, uw bewaarder zal niet sluimeren. Ziet de Bewaarder Israëls zal niet sluimeren, noch slapen.

De Here is hun Bewaarder; de Heere is uw schaduw aa nuwe rechterhand. De zon zal u des daags niet steken noch de maan des nachts. De Heere zal u bewaren van alle kwaad; uwe ziel zal Hij bewaren. De Here zal uwe uitgang en uwe ingang bewaren, van nu tot in der eeuwigheid.

Wie uit korter of langer levens-ervaringen *zoo* kan spreken, weet waar hij in 1915 zijn hulpe vinden zal. En dat is goed, ja noodig, want de toekomst is donker en zwart.

Het zijn niet alleen vragen van brood, en werk, noch van zwarigheid en ellende, noch van ziekte en dood, die ons nederdrukken en naar hulpe doen uitzien.

Daar zijn zoovele moeilike vragen, die ons naar hulp doen uitzien. Als wij letten op de haat der volken, op de verwoestingen van den oorlog dan vragen wij : zou God dan weten, en zoo ja, waarom laat hij dat toe. Als wij ervaren hoeveel er geleden wordt op de slagvelden, de hospitalen, in de woningen waar vader of zoon niet meer terug keert, omdat hij in het eigen of vreemde land is gevallen in den strijd dan vragen wij weer : zou God het weten, en zo ja, waarom maakt hij geen einde aan dat leed ?

Daarbij wordt zooveel onrechtvaardigheid, hardheid, ruwheid ,zonde, ja beestachtigheid in den oorlog gevonden en wij vragen : heeft dan het christendom niets gedaan, geleerd ? En zoover deze en dergelijke vragen nadenkend, overvalt om de twijfel en zuchten wij : zou er wetenschap zijn bij den Allerhoogste ? Met dien twijfel hangt samen, dat zooveler tot wankelen gebracht wordt, omdat voor hen dit vast staat, indien God deze dingen weet en ziet, en ze niet tegenhoudt of geen einde er aan maakt, zij dan ook niet zeker zijn van hun behoud, van hun leven.

Maar juist, omdat wij de toekomst *zoo* donker zien en alle hulp van de heerlijkheid der wereld voor ons is opgehouden, daarom te meer moeten wij hulpe verwachten van dien God, wie hemel en aarde gemaakt heeft.

Vooreerst vergeten wij niet dat de bittere teleurstellingen der vorigen, en de donkere toekomst van dit jaar, gevolgen zijn van de oordeelen, die God voor de aarde gebracht heeft. Wij verstaan dit nu zeker no gniet : wij doorzien Gods Raad niet, kunnen het niet, want het schepsel zit niet in den Raad van den Schepper. Doch juist omdat God ziet en hoort, wat daar gebeurt, ja, omdat hij dat gebeuren toelaat, en mogelik gemaakt heeft, daarom is onze hulpe van hem alleen.

Onze hulpe is van den Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft. Welk een verbazend geloof in de Almacht van den grooten Schepper, spreekt uit dit woord. Met dezen God staat en valt de geloovige. Deze Almachtige kan en wil alle dingen voor hem recht stellen. Op zijne hulp steunend, belijdt hij met Habukuk (Hfdst. 3 : 117). Alhoewel de vijgeboom niet bloeien zal en geene vrucht aan den wijnstok zijn zal, dat het werk des olijfbooms liegen zal, en de velden geene spijs voortbrengen; dat men de kudde uit de kooi afscheuren zal, en dat er geen rund in de stallingen wezen zal; zoo zal ik nogthans in den Here van vreugde opspringen; ik zal mij verheugen in den God mijns heil. Deze God stelt niet te leur, maar op zijn tijd doet Hij het licht opgaan.

Ten tweede gevoelen wij, dat deze hulpe in elk opzicht geëvenredigd is aan onze behoeften. God steunt zijne kinderen altijd, maar Hij wil ook, dat wi in vertrouwen op Hem doen wat wij moeten doen en waartoe wij geroepen zijn.

Daarom spreken wij van helpen en steunen, alleen wanneer wij door de zonde onzen weg bedorven hebben, wordt dat vertrouwen verdonkerd, niet omdat God ons verlaat, maar omdat wij dan niet opzien tot Hem, maar neerzien naar de aarde. Het gaat met het ongehoorzame kind Gods, als met Petrus op zee. Het oog van Jezus afwendend en ziende op de golven en de winden, dan twijfelt hij, dan ontvalt hem de steun. Zoo ook met Gods kinderen. Zien zij naar de aarde, naar de zonde, dan is hun groot vertrouwen weg en dan steunend op zich zelven vallen zij, omdat Zijn steun hen ontbreekt.

Daarom moeten wij in deze dagen van groote donkerheid ook zorgen, dat wij de paden der zonde,

hoe moeielijk dat ook valt, niet bewandelen.

Nu bovenal is het noodig, dat wij blijven zien op Hem, die ons alleen kan bewaren voor alle ramp. Ook daarin is de Heere onze hulpe ,zoodat wij dan op Hem blijven vertrouwen en niet wankelen.

De Heere beware dan ook onzen uitgang en ingang van nu aan tot in der eeuwigheid.

V. B.

BRIEVEN VAN OOM SAREL.

Uitkijk December 1914.

Waar Neef Willem!

Wanneer ge deze brief in de ,,Hervormer" leest dan hebben wij het het jaar-cijfer weer venanderd en schrijven wij in plaats van 1914, het getal 1915. Dit jaar begint zeker zeer treurig evenals 1914, dat ook zo treurig begonnen is. Wij mogen wel zeggen de Heer heeft zich nog niet tot ons gewend; Zijn toorn rookt nog; Zijne oordelen zijn nog steeds over ons.

Wat zal 1915 ons brengen ? Wij weten het niet, maar ik geloof niet, dat er een mens is in Zuid Afrika die de toekomst niet donker inziet. Alleen wij die geloven in Gods barmhartigheid, kunnen ons rustig houden, daar wij weten, dat ons alle ding moet medewerken ten goede.

Het spijt mij zeer, dat ik ook in deze brief een zeer droevig onderwerp moet bespreken, maar het is nodig, dat ik het doe. In een van de nieuws bladen in December, verschenen, wordt gemeld, dat in de helft van die maand in het Magistraats hof te Johannsburg vijf jonge Afrikaners terecht stonden voor diefstal, die de naam droegen van J. Kruger, Van Rensburg, Olivier en Van Niekerk dien zoals werd opgemerkt namen van oude Afrikaanse familiën en wel van Transvaalse Voortrekkers.

Nu meen ik, dat de opmerking van de Redakteur, dat dit namen zijn van mannen geeërd onder ons volk niet nodig was. Gesteld, dat deze kwajongens familie waren van de beroemde mannen, die deze namen droegen, (wat volstrekt niet zeker is) dan nog zegt dit niet veel, want de geschiedenis leert ons dat beroemde mannen nog niet altijd ook beroemde kinderen hebben; het omgekeerde is dikwijls waar, n.l. dat de kinderen en kleinkinderen van beroemde persoonlijkheden meestal erg onbeteekenende menschen zijn.

Maar wat zoo treurig is, en daarmede stem ik met den Redakteur in, dat is dit, dat wij zoovele Afrikaners zien zinken in de maatschappij.

Neef, het was een twintig, dertig jaren geleden een uitzondering, wanneer een Afrikaner in de gevangenis kwam, en een ongehoorde zaak, waarvan ieder sprak als een zoon van 16 of 18 jaar werd veroordeeld. Van zulke dingen als diefstal werd niet gehoord. En nu, onze gevangenissen zijn vol van zulke menschen, groot en klein, die voor korter of langer tijd tot gevangenisstraf veroordeeld zijn.

Er is al heel veel over dit kwaad geschreven : er is al heel wat gezegd over de oorzaak van dit kwaad en bijna iedereen heeft er zijn reden voor. De voornaamste redenen zin wel dezen : de omgang met de naturellen en de daaruit voortkomende gedachte, dat de wit man niet behoeft te werken : de zucht naar een lui en lekker leven, welke, eerlijke arbeid verachten, tot diefstal oneerlikheid, drankverkoop en hoererij aanleiding geeft : de tuchteloosheid in huis en detreurige mening onder vele ouders der lagere klassen dat de kinderen in de wereld komen, om voor de ouders te werken en geld te verdienen, tengevolge waarvan de kinderen te vroeg van school komen en voor kwaad opgroeien. Wanneer men nu hierbij nog voegt, de materialistische geest van onze tijd, vooral in Z.A., waar een mensch alleen vraagt naar geld en stoffelijke winst, dan is voor een groot deel de wortel van dit kwaad ontdekt.

Maar neef een ander en nog grootere oorzaak van deze zonden is de achteruitgang in het geestelijk leven van ons volk. Onze natie komt niet meer naar de kerk, en leest ook niet meer den bijbel. Wij zeggen volstrekt niet, dat in vorige tijden er meer waarachtig bekeerde menschen waren dan nu. Wij kunnen dat niet beoordeelen. wel weten we dat én de kerk, én de Bijbel een beslag hadden op de menschen die daardoor in de rechte richting werden gehouden. De algemeene genade werkend door de geloovigen in de wereld had meer invloed op het maatschappelijk leven. Dat schijnt nu voorbij te zijn. Sedert de Afrikaner de courant heeft verkozen boven den Bijbel en de picnic in kloof of bosch voor de samenkomst in de kerk, heeft ons volk verloren één van de grootste steunpunten van haar maatschappelik leven. Ook hier is het woord van toepassing leeringen wekken voorbeelden trekken. Wil men een kind leren b.v. hoe oprechtheid en waarheids-liefde voor elk mench nodig is dan wijze men op het voorbeeld van Daniël en zijne vrienden die zich niet schaamden Joden te zijn en dit ook niet verborgen gehouden hebben, toen zij er naar gevraagd werden.

Maar een ander middel is ook dit : de ware christenen moeten aan de wereld toonen dat werken geen schande is, maar een eer en dat één shilling met werken gewonnen en verdiend, meer waard is, dan een pond van anderen gekregen. Vooral de zucht om gemakkelik zonder werken geld te maken en rijk te worden moet door elk christen bestreden worden, niet door woorden maar met daden : de christenen

moeten daar eenvoud, huiselikheid, arbeidzaamheid zen voorbeeld geven en zoo als een zuurdeesem zoeken de wereld te hervormen. Twaalf eenvoudige Galileesche visschers hebben door liefde tot Christus gedrongen, wel in de zoo bedorven Romeinsche wereld door den ondergang tegen gehouden zouden wij dan niet, die zooveel meer in getal zijn, ook niet langzamerhand met Gods hulp de wereld kunnen hervormen? Laten de christenen met terzijde zetting van alle verdeeldheid slechts hieraan willen arbeiden, en de redding der natie zal zeker komen.

REISBESCHRIJVING VAN Ds. KUHN.

(Vervolg en slot.)

Ik was nauweliks weggegaan om mijn geweer te verzorgen, of de kaffers begonnen opnieuw moeilikheden te geven over de betaling enz. Onze oude vriend moest een poliesman inroepen, en zei met de diepste ernst aan mijn vrouw: ,,Juffrouw, als er ooit mensen voor hun zonde gestraft zijn dan zijn wij nu gestraft. En ik geloof ook niet dat de Heer een mens zwaarder zal straffen, want wij zijn nu in de diepste der hel..." Dit werd in alle ernst gezegd, want deze oude man is zeer godsdienstig!

Ja, zo was het: wij waren in een nest en wanneer kwamen wij weer daaruit? Maar misschien vraagt u: waarom ben je dan naar die plaats gegaan? Zanziber moest je toch niet onbekend zijn, nadat je reeds twee reizen van te voren naar Oost-Afrika deed!— Neen, Zanzibar was mij niet onbekend, en ik ging er alleen heen: omdat ik, in de eerste plaats geen andere plaats had om heen te gaan en omdat ik, in de twede plaats, hoopte om van daar een Engels of Portugees schip te krijgen òf voor Zuid-Afrika terug, òf naar Mombasa, de haven voor Brits-Oost-Afrika, want Zanzibar ligt in de route van deze schepen.

Dit stond bij mij nu vast, dat ik, nadat Engeland ook in de oorlog was alle pogingen moest aanwenden om in de eerste plaats terug te komen naar mijn eigen huis en gemeente. Want niemand kon voorspellen, hoe lang de oorlog nog zou aanhouden en welke verwikkelingen er nog komen konden......

Toen ik in Daressalem was, had ik alle pogingen aangewend om de mensen in het Duits gebied te ontmoeten. Ik probeerde een ,,trug" van het spoorweg departement te huren om naar Tonga te varen, en toen dit niet gelukte, besprak ik de mogelikheid van een Safari te voet door het land heen. Maar dit was alles gedaan in de veronderstelling, dat Engeland niet mee zou doen aan de oorlog. Nu zou ik alles aanwenden om terug naar Zuid-Afrika te gaan. Maar ik moest meer geld hebben. Ik ging dan in de eerste plaats naar de Duits-Oost-Afrika Linie om het geld van mijn retourgedeelte van mijn biljet terug te krijgen, doch men antwoordde hier, zoals men reeds in Daressalem deed, dat het onmogelik was, omdat men al het geld voor plaatselike uitgaven nodig had. Dan begon ik te onderzoeken of er gelegelegenheid bestond om van onze mensen in het Engels gebied geld door te krijgen. Doch de een zond mij van Bakboort naar stuurboord en de ander van Pilatus naar Herodus. In de banken scheepsagentschap, cabelagentschap, nergens kon men zeggen, hoe geld daar kon komen.

Daar stonden wij nu, zonder enige uitweg, behalve de weg naar boven die per slot van rekening toch maar de enige, heilige weg is!...

In deze toestand vernamen wij dat een Engels Passagiersboot, de ,,Llanstephan Castle", die van Kaapstad af naar Engeland voer via het kanaal van Sues. In het kantoor van het agentschap stonden bijna een honderd mensen me alle kleur en volken die onder den hemel zijn. ,,Gaat er geen schip naar Zuid-Afrika?" was mijn eerste vraag. De ,,Gaika" zou hier aandoen voor Zuid-Afrika maar waar hij nu is, e nof hij nog hier zal aankomen, kan niemand zegen." Dit was het antwoord. ,,Drie retour tickets naar Mombasa", dat was mijn volgend antwoord. En gelukkig kreeg ik ze nog. Velen moesten omdraaien, want het schip was reeds vol of het sluitings uur was daar.

Nu maar naar Brits-Oost-Afrika, en de mensen verwachtten mij eerst in Oktober. Doch oorlog verandert alles, en ik ging dadelik naar het kabelgramkantoor en zond een kabelgram aan ouderling Van Rensburg in Nasin Gishu, Oost-Afrika: ,,Stuur dadelik wagen naar Londiani om mij af te halen".

Londiani, een station op de Ugandan spoorweg, is bijna 100 mijl van ouderling Van Rensburg af. En met het zenden van dit telegram beroofde ik mijzelf nog weer van bijna een ander pondje, en ik deed de heer an Rensburg de moeite aan om te vergeefs naar het station te sturen: en het ergste is nog, dat ik later niet eens kon telegraferen, dat ik niet meer kwam, zodat die wagen nu nog op het station kan zijn tenzij de drijver zin eigen verstand gebruikte in deze moeilike dagen. Doch ik handelde naar het beste licht dat ik had.

* * *

Na veel gesukkel met de kaffirs over de bagage prijs, en de boot, en met de belastingsambtenaren om mijn geweer terug te krijgen in de ,,customs", kwamen we toch nog om zes uur 's avonds aan boord van de Llan Stephan".

O wat was het een zalig gevoel om weer aan boord van een mooi, schoon schip te zijn! En wat smaakte het avondeten lekker, na zoveel moeite en ellende, slechte kost of bijna geen kost! Ik mag hier zeggen,

dat ik het Engels *Menu* ver boven het Duitse stel. De spijze is meer van 'n gehalte waaraan we gewoon zijn, terwijl de hoofdschotel van onze Duitse vrienden immer slechts uit aardappelen bestaat. (Schweinen fleisch und Kartoffels). De duitse pudding is gewoonlik een soort van ,,ice cream'' terwijl wij op de Engelse boot Plum-, Reispudding enz. kregen. Ik wil hiermede echter niet te kennen geven dat de behandeling op de duitse boten slecht is : integendeel de ,,kelners'' (bedienden) zijn zeer beleefd en gedienstig. Die arme drommels ! verbeeld u, zij werken tegen £1-12-0 per maand van 's morgens om 5 uur tot 's avonds om elf uur. Hoewel de ,,steward'' op de Engelse boten ook de zelfde werkuren hebben, krijgen ze toch £3-15-0 per maand.

Op de Llan Stephan troffen we veel Afrikaanse families aan, die allen op weg waren naar Brits-Oost-Afrika, via Mombasa o.a. de Cloetes, en Engelbrechts. Ons schip zou de volgende morgen om vijf uur afvaren, maar ik had een stille ongerustheid, dat er nog verwikkelingen konden komen. En zoo gebeurde het. De nacht ging voorbij het werd dag, en nog lagen we in de haven, doch merkten op, dat er gedurende de nacht twee kleine Engelse kruisers ingekomen zijn. Het werd twaalf uur, en nog was er geen teken van afvaren. Het middagmaal was afelopen en ik lag in de cabin op de sofa een pijpje te roken en na te denken over de dingen, die er nog in verband met deze grote oorlog konden gebeuren, toen mijn vrouw er in stormde, met de aanmerking : ,,Je ligt hier op je gemak en wij moeten allen weer het schip verlaten, want het schip gaat niet meer naar Mombasa.''

,,Hemelse Vader geef nu uitkomst'', dat was al wat ik kon uitbrengen, en ik had een gevoel of ik meteens in de zee kon springen gelijk die man te Daresalem. Tot nu toe had ik mijn ,,sang-froid'' (koelbloedigheid) bewaard en ik was nog geen oogenblik beangstigd onder de gebeurtenissen van de vorige dagen, terwijl de mensen rondom mij zeer opewonden waren. Maar nu weer voor het akelige Zanzibar met een £9 minder in mijn zak, dat verpleterde mij voor een oogenblik. Doch ook alleen voor een ogenblik, want ik besloot opeens, laat komen wat wil laat men mij nemen naar Engeland of naar de Zuidpool, ik verlaat dit schip niet, tenzij ik met geweld er afgedreven word. Doch het was niet te min een angstig ogenblik, zwart als de nacht, met een onheilspellende wolk van gruwzame mogelikheden, die onze hope omsluierde !

Toen ik boven op dek kwam, werd mij medegedeeld, dat het bevel om het schip te verlaten niet imperatief was : ,,de kapitein liet alleen zeggen, dat degenen, die naar Mombasa wilde gaan, weer konden afkilmmen. daar het schip niet meer naar Mombasi ging.''

Dat veranderde de zaak, en we bleven. Doch we waren niet de enige mensen die in het nauw zaten, neen, er waren vele andere, die in Oost-Afrika woonden, en nu radeloos stonden, velen, zoals de Cloetes die hun kinderen en familie in Kasin Gishu gingen bezoeken, en de Engelbrechts die alles verkocht hadden in de Transvaal en met hun ,,trek'' voor Oost-Afrika hier waren bijna aan het einde der reis, bevonden zich in de grootste verlegenheid. Sommigen wilden van mijn raad. Ik antwoordde, dat ik niet graag onder zulke omstandigheden raad wilde geven, want die raad kon verkeerd zijn. Doch als ik mijn opinie moest zeggen, dan zou het zijn : ,,Wat gij ook doet stijgt niet af te Zanzibar—het is een nest, en duur en ongezond. Door de vele moskieten is het te gevaarlik om zonder een goede kamer met moskietennet te slapen, anders zou ik zeggen, dat er misschien nog kans was om in tenten ergens op 't eiland te gaan staan, totdat er gelegenheid komt om verder te zeilen. Maar dit kon niet genheid komt om verder te zeilen. Maar dit kon niet, en de vraag is nog, wanneer komt een dag gelegenheid om naar Mombasa te gaan? Als ik in uw schoenen was, ging ik liever weer terug naar Zuid-Afrika en hervat de reis na de oorlog, want het schip zal zeker naar Durban varen.''

* * *

Om vier uur, 's namiddags, de tijd gesteld, waarop de Mombasa passagiers, die wilden afklimmen, zulks gedaan moesten hebben, begon een van de kruisers de koers naar het zuiden te nemen. Weldra volgde de twede, en daarna ons schip. Het was een mooi gezicht om die drie schepen achter elkaar te zien varen. Des avonds omtrent negen uur, toen wij Daressalem voorbij waren, werden de kruisers tot stilstand gebracht, en wij zetten de reis verder alleen voort en in het donker ! Al de vensters werden dicht gemaakt, zoodat het licht niet kon doordringen, en op het dek mocht niemand een vuurhoutje trekken.

Sommige passagiers hadden het idee gehad, dat wij toch naar Mombasa gingen, doch alleen maar een andere koers in sloegen om de duitsers te misleiden. maar hoe later het werd, en hoe verder we zeilden, hoe meer zij begonnen in te zien, dat hun mening verkeerd was.

Deze gedachte van de duitsers te misleiden had haar grond hier gevonden. Kort vóórdat het bekend werd gemaakt, dat wij niet meer naar Mombasa gingen, werd er een duitse spioen aan boord van de ,,Llan Stephan'' gevangen genomen. Dit verwekte een grote opschudding, en allen spraken maar over de stoutmoedigheid van de spioen, die het waagde om hier tussen ons te komen. De volgende dag vond

ik uit, dat het nooit een spioen was, maar een arme Hollander, van Duitse geboorte, die reeds vele jaren in Zuid-Afrika was, en een van onze passagiers was met de Dhou van Daresalem. Een heel zachte, christelike man, met wie ik nog een gesprek aangeknoopt had op de Dhou. Mijn hart was zo zeer, dat de tranen mij in de ogen konden komen, toen ik vernam dat hij de vermeende spioen was. Later vernam ik van de heer Engelbrecht, dat die man saam was met de Belgiese jood Lyon, van wie ik u reeds vertelde, en vernachtte in een plaats op Zanzibar, met Lyon; en daar hij reeds zijn ticket had, en Lyon nog niet de zijne, zo nam hij diens bagage mee naar het schip met de zijne, natuurlik in de bedoeling om zijn maat te helpen. Lyon kon geen ticket krijgen, en legde de bedoeling van zijn vriend verkeerd uit, en zag voor diefstal aan wat als een hulpvaardige daad bedoeld was. En zo werd die arme drommel voor diefstal door de Zanzibar polisie in hechtenis genomen.

De reis was verder zonder avonturen tot in de nabijheid van Delagoabaai, toen de „Königsberg" op een afstand gezien werd, zooals gezegd werd. De overige „boilers" werden aangezet, en het schip begon met volle spoed te zeilen.

* * *

„Durban in zicht."

Wat heerlik nieuws! Zoiets moesten de matrozen van Columbus gevoeld hebben, toen de tijding van de „kraainest" klonk: „Land in zicht."

Doch nu begonnen nieuwe moeilikheden. Wij hebben retour-tickets van Zanzibar naar Mombasa genomen, doch geen reiskaarten naar Durban, en reeds de twede dag van onze reis wilde de betaalmeester van op het schip het verschil van de pagagegelden hebben. Ik had hem eenvoudig gezegd dat ik het niet had. Te Durban kwamen de agenten van de „Union Castle Line" aan boord en eisten 't verschil van de pasage gelden, een andere 18 guineas. Ik kreeg verlof om het hoofd op land te gaan zien, en verkreeg, op advies van de rechtelike adviseur van de compagnie voor de compagnie, dat men mij geen pagage geld zou vragen voor de reis van Zanzibar naar Durban, op voorwaarde, dat ik geen „claim" tegen de „Union Castle Line" zou indienen voor niet-aandoen te Mombasa. Ik betaalde dus alleen de reis van Zanzibar naar Mombasa. En ik was uiterst dankbaar voor deze regeling.

Des avonds om vijf uur zaten we weer in de trein van Drban nar Johannesburg, gretig lezende de telegrammen over de oorlog in de „Natal Mercure", en God dankende voor de wonderlike uitredding ons gegeven. En zo eindigde een romantiese vaart naar Oost-Afrika, die lichtelik in een treurspel kon zijn afgelopen.

„De Engel des Heren legert zich rondom de genen die Hem vrezen, en rukt hen uit alle nood!"

t.t.

J. KUHN.

Lichtenburg, Transvaal.

HOE LUTHER OVER DE OORLOG DACHT.

Luther in zijn boekje: „Of een soldaat zalig kan zijn", zegt:

„Het is heel waar, dat mensen dikwels schrijven en zeggen, welk een vloek is de oorlog. Maar zij moeten ook overwegen, welk een groter vloek door oorlog wordt afgeweerd. In het kort, in het oorlog voeren moet men niet in aanmerking nemen, de slachtingen, de branden, de veldslagen en de marsen, etc., — dat doen de kleine en eenvoudige mensjes, die alleen met een kinds oog zien, hoe de heelmeester de hand afsnijdt of een been afzaagt, maar er niet op let en ook niet opmerkt, dat hij dit doet, omdat hij het gehele lichaam kan redden. Zo moeten wij ook zien op de oorlogsbezigheid of op het zwaard met de ogen van een man, en vragen: Waarom die moord en die verschrikkingen? Men zal dan zien, dat oorlog een zaak is, goddelik op zich zelf, en even noodzakelik en onmisbaar als eten en drinken of enig ander werk.

DE KERK EN BIDDAGEN.

De Dordtse Synode van 1618/19 heeft de vraag „wie moet een biddag uitschrijven, de zaak voor goed aldus geregeld:

Art. 66. „In tijden van oorloghe, pestilentie, diere tije, sware vervolgingen der kerken en andere algemene zwarigheden, zullen de Dienaers der kerken de Overheyd bidden, dat door hare autoriteit ende bevel, openbare vast- en boddagen aangestelt, en geheyligt mogen wesen."

BOEKBESCHOUWING.

1. *Runa Eeuwigheids-licht.*

Dit boek uit het Zweeds vertaalt, verschijnt voor de derde maal. Een boek, dat zo dikwels herdrukt moet worden, behoeft geen aanbeveling. Wie het nog niet las, kope het en leze het nu.

2. *De Held*, door *Marjorie Bowen.*—Deze schrijfster heeft overal heel wat lektuur gegeven over de prinsen van Oranje. Dit werk verplaatst ons in de dagen voor de 80-jarige oorlog, te midden van de Oranje's, van Egmond en Hoorn. Het doet ons de helden uit het huis van Oranje kennen en nog meer waarderen: bovenal geeft het ons duidelik te verstaan, wat de vrijheid der Nederlanden aan de Oranje's gekost heeft.

3. *Het teken des Kruises* door *Wilson Barret,* vertaald door H. I. S. Kuyper. Een verhaal uit de tijd van Nero. In dit boek wordt ons beschreven de strijd en het lijden der christenen in Rome, welk een geloofsmoed, welk een heldhaftige standvastigheid, welk een liefdevolle opoffering wordt ons getekend.

Beide boeken zijn zeer lezenswaard. Och of men ook in Zuid Afrika wilde lezen, tot vorming van karakter en tot opwekking van zelfopoffering. Het zijn boeken voor onze tijd, ook voor Zuid Afrika.

4. *Pine Bonnema's Vertellingen.*—Een uitstekend boekje voor kinderen uit Christelike gezinnen. De vertellingen zijn eenvoudig, waar onderhoudend, christelik. Het boekje zou een goed Kerstpresentje zijn geweest.

Al deze boeken zijn uitgegeven door *D. A. Daamen,* te 's-Gravenhage, die atlijd zorgt voor een goede druk op zwaar papier. Ze zien er dan ook keurig uit. Ze zijn ingenaaid en ook keurig gebonden te krijgen.

Ook geeft de heer Daamen, een guldens-editie uit, zodat de boeken zeer goedkoop zijn. Een boek van 232 bladzij klein 80. formaat, duidelike letter en zwaar papier is spot goedkoop, waar ook de inhoud zo goed is.

Al deze boeken zijn ook bij de heer A. H. Koomans, Potchefstroom, verkrijgbaar. v. B.

INGEZONDEN.

Krugersdorp, 23-12-'14.

Den WelEerwaarde
Ds. Jac. Van Belkum.

Waarde Redakteur,

Ik hoop dat gij mij zult verschonen u nogmaals lastig te vallen, daar er steeds twee stukken bij u voor „De Hervormer" zijn, en ik nog niet tevreden schijn, maar deze is een zaak die al zo lang bij mij brandt, dat ik het niet meer kan uithouden, en vraag u als u het goed vind, hiervan iets te plaatsen niet op mijn naam te doen, gij kunt maar zeggen, dat gij zijt gevraagd.

Er wordt tog in de laatste tijd zoveel over de zendinge gesproken en geschreven, dat ik tot de overtuiging kom, dat er toch wel een zending geest zij sommigen der gemeenteleden ontstaat, en hoewel de kerk niet wil zending werk doen, of er dan niet door de gewillige leden kan begonnen worden, en wij dan een Kommissie vormen om, al was het dan maar met één werker te beginnen, er is een heerlik veld in de Soudan open, en ik meen wij kunnen ook één werker daar hebben, want ik verlanfg, dat er tog ook al was het dan niet door de kerk, dan toch door haar leden een lichtje in de duisternis kan aangestoken worden.

Ik schaam mij en word hardtzeer als ik zie hoe dat sommigen onzer leden over de zending spreken en schrijven, en dan willen zij nog voorgeven, dat zij de Heer liefhebben, 1 Joh. 4:20. Ik wordt jaloers als ik zie hoe dathet evangelië door anderen uitgebreid wordt en ons Kerk zit stil en wil niet. Wat zegt de Heer tot de schapen aan de rechterzijde, en tot de bokken aan de linkerzijde? Is er iemand wiens geweten hem aanklaagt, dank God en sta op, en doen; is er iemand die zich ergert, zit stil en vraagt God in de Binnenkamer, Heer leidt mij in uw waarheid.

Mijnheer, mijn gemoed wordt te vol en er is geen ruimte, als u het mij wilt vergunnen hoop ik later op dit punt terug te komen, vooreerst Is er iemand om aan te sluiten om een Kommissie te vormen, die vervoege zich in geschrift tot de Redakteur van de „Hervormer".

U dankende en moge de Heer zijn zegen hierop geven. ZENDINGVRIEND.

VERSLAG VAN DE ALG KASSIER OVER DECEMBER 1914.

Ontvangsten.

Saldo				£574	2	8	
Weduwfonds Bijdragen :							
Gem. Volksrust	£	19	6				
Interest :							
C. A. v. d. Plas	6	0	0				
S. Hugo	4	7	6				
				11	7	0	
Almanak 1915 :							
H. Hoffland					4	6	
				£585	14	2	

L. E. BRANDT,
Voorzitter Fin. Comm.

Uitgaven.

Algem. Fonds :			
Bankkosten	£	1	0
Saldo	585	13	2
	£585	14	2

H. J. TH. W. ROORDA,
Alg. Kassier.